

เรื่อง ผ้าลายศิลาล้อมเพชร ลายผ้าประจำจังหวัดกำแพงเพชร

รายละเอียด

ผ้าลายศิลาล้อมเพชร ลายผ้าประจำจังหวัดกำแพงเพชร

ลายศิลาล้อมเพชร ลายผ้าอัตลักษณ์ประจำจังหวัดกำแพงเพชร บทความนี้นำเสนอรายละเอียดเกี่ยวกับลายผ้าอัตลักษณ์ประจำจังหวัดกำแพงเพชรที่มีชื่อว่า "ลายศิลาล้อมเพชร" ซึ่งเป็นการทอผ้าที่มีความละเอียดและสวยงาม แสดงถึงวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นของจังหวัดกำแพงเพชร

กระบวนการย้อมเส้นด้ายด้วยผงสีลาแลง

“ผ้าไทย” เป็นมรดกภูมิปัญญาวัฒนธรรมที่แสดงถึงวิถีชีวิตความเป็นอยู่แบบไทย โดยถ่ายทอดภูมิปัญญากรรมวิธี และเทคนิคการผลิตที่มีลักษณะรูปแบบ ลวดลาย และสีสันตามความเชื่อและประเพณีวัฒนธรรมของแต่ละท้องถิ่น ลาย “ศิลาล้อมเพชร” มีความละเอียดวิจิตรสวยงาม ปงบอกถึงอัตลักษณ์ประจำจังหวัดกำแพงเพชร

ขั้นตอนที่ 1 การเตรียมเส้นฝ้าย

การเตรียมเส้นฝ้ายก่อนนำไปย้อมกับผงสีลาแสงจะต้องนำฝ้ายดิบมาแช่น้ำทิ้งไว้หนึ่งคืน จากนั้นนำเส้นฝ้ายไปซักให้สะอาด และนำมาต้มเพื่อช่วยละลายไขมันที่ติดอยู่กับเส้นฝ้าย การต้มฝ้ายใช้เวลาประมาณ 1-2 ชั่วโมง เพื่อให้ไขมันที่ติดอยู่กับฝ้ายออกให้หมด จากนั้นนำไปผึ่งให้แห้งพร้อมนำไปย้อมกับผงสีลาแสง

ขั้นตอนที่ 2 ย้อมเส้นฝ้ายด้วยผงสีลาแสง

จุดเด่นและความเป็นเอกลักษณ์ของจังหวัดกำแพงเพชร คือ เป็นเมืองมรดกโลกที่มีโบราณสถานที่สวยงาม และสร้างด้วยก้อนหินสีลาแสงจำนวนมาก ลักษณะของสีลาแสงจะมีโทนสีแดงปนเหลือง แดงอมส้ม น้ำตาลแดง และสีอิฐ เป็นต้น สีของสีลาแสงส่วนมากจะขึ้นอยู่กับปริมาณของเหล็กและแมงกานีสตามระยะเวลาที่เกิดการผุพังทางเคมีรวมทั้งปริมาณของธาตุอื่น ๆ ที่ประกอบอยู่ในสีลาแสง

การเตรียมวัตถุดิบในการย้อมฝ้ายจากผงสีลาแสง มีวัตถุดิบหลักที่ต้องใช้ในการย้อม ประกอบด้วย ผงสีลาแสง ยางจากเปลือกไม้ประดู่ เส้นฝ้าย เกลือแกง ปูนแดง และน้ำสะอาด

1. ผงสีลาแสง ร่อนแล้วปริมาณ 7.5 กิโลกรัม
2. น้ำสะอาด ปริมาณ 15 ลิตร
3. เกลือแกงปริมาณ 1/2 กิโลกรัม
4. ปูนแดงปริมาณ 1.5 ลิตร
5. เส้นฝ้าย ปริมาณ 1 กิโลกรัม
6. เปลือกประดู่ จำนวน 10 กิโลกรัม

ขั้นตอนการย้อมฝ้ายด้วยผงสีลาแสง

1. นำผงสีลาแสงผสมกับน้ำสะอาด ผสมให้เข้ากัน และนำไปเทในกระทะตั้งไฟให้เดือดที่อุณหภูมิ 90-100 องศาเซลเซียส ใช้เวลาต้มประมาณ 1 ชั่วโมง

2. นำสารจากเปลือกประดู่ที่เตรียมไว้ผสมกับน้ำสีลาแสง ผสมให้เข้ากัน ใช้เวลาต้มประมาณ 1 ชั่วโมงใส่น้ำสารส้มและเกลือลงไปในกระทะผสมให้น้ำสีลาแสงและน้ำประดู่ต้มเข้ากัน

3. นำเส้นฝ้ายใส่ลงในกระทะ กดให้เส้นฝ้ายจมน้ำสีลาแสง ระหว่างการต้มให้ควบคุมไฟให้สม่ำเสมอ ใช้เวลาต้มประมาณ 1 ชั่วโมง ระหว่างการต้มให้พลิกเส้นฝ้ายทุก 5-10 นาที เพื่อให้เส้นฝ้ายดูดสีจากน้ำสีลาแสงได้ทั่วถึง เมื่อครบเวลา 1 ชั่วโมงให้นำฝ้ายขึ้นมาผึ่งให้หมาด ตรวจสอบสีของเส้นฝ้าย ถ้ายังไม่เป็นสีที่ต้องการให้ย้อมซ้ำอีกครั้ง โดยต้มต่อประมาณ 1 ชั่วโมง

4. นำฝ้ายที่ต้มแล้วมาล้างด้วยน้ำสะอาดหรือน้ำจากแหล่งธรรมชาติตามท้องถิ่น ล้างเส้นฝ้ายจนกว่าน้ำที่ล้างจะใสไม่มีสีออกมา

5. นำฝ้ายมาทำการกระตุกและนำไปตากที่ราว ทิ้งไว้ให้แห้ง โดยหมั่นกลับเส้นฝ้ายเพื่อให้สีของฝ้ายที่ได้มี

ความสม่ำเสมอ

ขั้นตอนที่ 3 การกรอเส้นด้าย

การกรอเส้นด้าย คือ การนำเส้นด้าย (ฝ่ายที่ย้อมแห้งดีแล้ว) มาปั่นเก็บไว้เพื่อแยกเส้นด้าย/ไหม ไม่ให้ติดหรือพันกัน และเป็นการสำรวจเส้นด้าย/ไหมให้มีความเรียบร้อยและไม่ขาด

ขั้นตอนที่ 4 เดินด้ายยืน หรือ การคันเส้นด้ายยืน

นำหลอดด้ายใหญ่ทั้งหมดไปตั้งบนแผงที่มีขาตั้งหลอดความยาวประมาณ 10 เมตร นำปลายเส้นด้ายทั้งหมดที่ตั้งอยู่บนขาตั้งหลอดมามัดรวมกันแล้วดึงไปมัดกับแคร่เดินเส้นด้าย เดินเส้นด้ายโดยใช้ไม้ปลายแหลมตริ่งเส้นด้ายเข้ากับหลักคัน ทั้งเที่ยวขึ้นและเที่ยวลงจนครบทุกหลัก เมื่อเดินเส้นด้ายครบแต่ละเที่ยวจะต้องเก็บไขว้เส้นด้ายด้วยการใช้หัวแม่มือเกี่ยวเส้นด้ายแล้วนำไปคล้องกับหลักเก็บไขว้ เดินเส้นด้ายและเก็บไขว้เส้นด้ายสลับกันไปจนครบตามความต้องการ นำเส้นด้ายออกจากเครื่องเดินด้ายแล้วถักเส้นด้ายรวมกัน เส้นด้ายที่ออกจากหลักเก็บไขว้สอดเข้าพันหวีจนครบทุกเส้นโดยใช้ไม้ไผ่แบนๆ สำหรับคล้องเส้นด้ายเข้ากับพันหวี

ขั้นตอนที่ 5 ร้อยพันหวี

การหวีเส้นด้าย คือ การจัดเรียงเส้นด้าย และตรวจสอบเส้นด้ายไม่ให้ติดกันหรือพันกันก่อนที่จะนำเข้าเครื่องทอ เมื่อร้อยเส้นด้ายเข้าพันหวีเสร็จแล้ว ช่างจะดึงเส้นด้ายมาพันเข้ากับใบพัดม้วนด้ายหรือมำกัณฑ์ จากนั้นช่างจะดันพันหวีจากมำกัณฑ์เข้าไปหามำกัณฑ์พร้อมกับใช้ไม้แหลมเส้นด้ายให้แยกออกจากกัน ป้องกันไม่ให้เส้นด้ายพันกัน โดยจะกรีดเส้นด้ายจากใบพัดม้วนจนถึงตัวมำกัณฑ์ เสร็จแล้วปล่อยสลักมำกัณฑ์หมุนเส้นด้ายพันเข้ากับพัดจนครบทุกเส้นแล้วนำม้วนด้ายที่ได้รับการหวีเสร็จแล้วมาวางบนก่ (เครื่องทอผ้า)

ขั้นตอนที่ 6 เก็บตะกอ

การเก็บตะกอ คือ การจัดเส้นด้ายยืนให้สามารถถูกยกขึ้นหรือลดลงได้เพื่อให้สอดด้ายเส้นพุ่งเข้าไป การเก็บตะกอทำได้ 2 วิธี คือ วิธีสืบเส้นยืน โดยต่อด้ายเส้นยืนใหม่เข้ากับเส้นยืนเดิมที่เก็บตะกอไว้ บางท้องถิ่นเรียกว่า “สืบหูก” เมื่อต่อเส้นยืนครบแล้วก็สามารถทอได้เลยอีกวิธีคือร้อยพันหวีใหม่ โดยร้อยด้ายช่องละ 2 เส้นและเก็บตะกอใหม่ตามลวดลายที่ต้องการ

ขั้นตอนที่ 7 การทอผ้า

กระบวนการทอผ้า โดยใช้เทคนิคมัดหมี่ “ลายศิลาล้อมเพชร” เป็นกระบวนการทอที่ต้องผ่านการเตรียมลายและย้อมสีตามกระบวนการที่กล่าวมาแล้ว เมื่อนำเส้นด้ายที่ย้อมและมัดหมี่เรียบร้อยแล้วมาทอเป็นผืนผ้า จะได้ลวดลายที่สวยงามเป็นเอกลักษณ์ประจำจังหวัดกำแพงเพชร

บทความนี้ช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจถึงกระบวนการผลิตผ้าไทยที่ซับซ้อนและมีความสำคัญทางวัฒนธรรม พร้อมทั้งเน้นย้ำถึงความสำคัญของการอนุรักษ์และสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นให้คงอยู่ต่อไป

คำสำคัญ : ผ้าลายศิลาล้อมเพชร ลายผ้าประจำจังหวัดกำแพงเพชร

ฐานข้อมูลท้องถิ่น จังหวัดกำแพงเพชร-ตาก

สำนักวิทยบริการและเทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร

ที่มา : สมาคมแม่บ้านมหาดไทย. (2565). หนังสือ 76 จังหวัดร้อยดวงใจสืบสานผ้าเอกลักษณ์ไทยดำรงไว้ในแผ่นดิน ลายผ้าเอกลักษณ์ประจำจังหวัด. กรุงเทพฯ: บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน).

รวบรวมและจัดทำข้อมูล : กาญจนา จันทร์สิงห์

วันที่ : 2026-07-01

https://arit.kpru.ac.th/ap2/local/?nu=pages&page_id=2360&code_db=610007&code_type=01

The Office Of Academic Resource Information And Technology